

OD REDAKTORA NAUKOWEGO

Rok 2014 był szczególnie ważny z punktu widzenia sytuacji w szeroko rozumianym regionie Azji Centralnej. Wraz z końcem 2014 r. Międzynarodowe Siły Wsparcia Bezpieczeństwa (ISAF) opuściły Afganistan, przekazując odpowiedzialność za bezpieczeństwo władzom tego państwa. Kilkanaście lat obecności wojskowej ISAF w Afganistanie wpływało na wzrost zainteresowania opinii międzynarodowej sytuacją w tej części świata. Po wycofaniu się ISAF „atrakcyjność” tego regionu dla państw zachodnich oraz opinii międzynarodowej zmalała. Nie zmienia to jednak faktu, że obszar ten nadal pozostaje ważny w polityce na przykład Chińskiej Republiki Ludowej czy Federacji Rosyjskiej – dwóch zewnętrznych aktorów najbardziej zainteresowanych tym regionem. Co istotne, zarówno Chiny, jak i Rosja, skupione na utrzymaniu stabilnych reżimów politycznych w państwach Azji Centralnej, nie dążą do zmiany sytuacji politycznej na tym obszarze.

Dla regionu Azji Centralnej (Kazachstan, Kirgistan, Tadżykistan, Turkmenistan i Uzbekistan) powyższa sytuacja jest istotna z punktu widzenia zarówno bezpieczeństwa poszczególnych państw, jak i bezpieczeństwa międzynarodowego. To właśnie z przyległych państw – takich, jak wspomniany Afganistan, ale także Pakistan – pochodzi realne niebezpieczeństwo w postaci wzrastającego zagrożenia międzynarodowym terroryzmem, migracjami, handlem narkotykami, fundamentalizmem religijnym, ekstremizmem, separatyzmem itd.

Numer 1 „Roczników Nauk Społecznych” w roku 2015 poświęcony jest zagadnieniom związanym z regionem Azji Centralnej, rozpatrywanym z punktu widzenia problemów bezpieczeństwa, gospodarki, polityki i historii. Traktuje o tym sześć artykułów – w języku polskim i angielskim – w których poruszono ważne i aktualne tematy dotyczące tego regionu, a także zaprezentowano rozważania historyczne związane z tym obszarem.

Tomasz Stępniewski analizuje ewolucję polityki zagranicznej Polski wobec regionu Azji Centralnej, z położeniem nacisku na działania Polski w XXI w. Wskazuje, że obszar ten nie odgrywa kluczowej roli w aktywności międzynarodowej Polski. Zauważa jednak, że od momentu uzyskania przez nią członkostwa w Unii Europejskiej, polityka Polski w odniesieniu do tego regionu opiera się na aktywności Wspólnoty na tym obszarze. Polityka UE wobec regionu Azji

Centralnej ulega modyfikacji: od pomocy finansowej (technicznej) w latach dziewięćdziesiątych XX w. do jej poszerzenia i pogłębienia w wieku XXI. Fakt ten nie pozostaje bez wpływu na kształt polityki Polski wobec tego regionu.

Peter Plenta podejmuje kwestię analizy systemów politycznych dwóch państw Azji Centralnej: Kazachstanu i Kirgistanu. Wskazuje, że na tle państw Azji Centralnej (Kazachstan, Kirgistan, Tadżykistan, Turkmenistan i Uzbekistan), które od odzyskania niepodległości w roku 1991 doświadczyły wielu kolejnych zmian ich przywódców, jedynie Kazachstan i Uzbekistan są państwami w regionie bez tego typu doświadczeń. Porównanie systemów politycznych Kazachstanu i Kirgistanu, ale również uchwycenie różnic między nimi dokonane zostały w oparciu o trzy wymiary: polityczny, gospodarczy i poziom bezpieczeństwa. Co ważne, autor wzbogacił swoje rozważania licznymi wywiadami z politykami i badaczami zajmującymi się regionem Azji Centralnej, a ponadto sam odbył kilka wizyt studyjnych w państwach Azji Centralnej, co też uwiarygodnia jego analizy.

Andrzej Wierzbicki słusznie zauważa, że uzyskanie niepodległości przez państwa Azji Centralnej było wydarzeniem nieoczekiwanym. Co więcej, elity polityczne i intelektualne nie były do tych wydarzeń przygotowane, a rola twórców procesów państwowotwórczych i narodotwórczych w regionie Azji Centralnej przypadła w większości byłym przywódcom komunistycznym. Ci zaś, poszukując źródeł swojej legitymizacji, odwoływali się do badań etnogenezy, paradygmatu narodu rdzennego, a także konstruowali tradycje narodowe. Zabieg ten miał na celu stworzenie podstaw legitymizacji władzy elit politycznych na szczeblu krajowym, ale również na poziomie międzynarodowym – w regionie Azji Centralnej.

Andrzej Gil koncentruje się na uwarunkowaniach historycznych sytuacji obecnego Wschodniego Turkiestanu, wchodzącego w skład Chińskiej Republiki Ludowej. Celem artykułu jest ukazanie obecności radzieckiej we Wschodnim Turkiestanie z punktu widzenia dwóch tendencji: dążenia do realizacji wizji ogólnoswiatowej rewolucji oraz do kontynuacji fundamentalnych założeń polityki carskiej, zgodnie z którymi traktowano Wschodni Turkiestan jak potencjalną kolonię imperium carskiego. Autor zauważa, że apogeum zaangażowania ZSRR we Wschodnim Turkiestanie przypadło na przełom lat trzydziestych i czterdziestych XX w. Natomiast od lat sześćdziesiątych XX w. terytorium Xinjiangu poddane jest zamierzonej sinizacji.

Krzysztof Kozłowski skupia się na zarysowaniu najistotniejszych elementów zmiany sytuacji na rynkach gazu ziemnego i konsekwencjach tych zmian dla państw regionu Azji Centralnej. Jak słusznie autor podkreśla, region ten analizowany jest przede wszystkim z punktu widzenia sytuacji geopolitycznej

oraz zasobów ropy i gazu ziemnego. Jednak rozważaniom tym umyka kontekst strategiczny – zmian dokonujących się na skutek tzw. rewolucji gazowej (gaz wydobywany z łupków) oraz zmian w transporcie gazu – technologia transportu gazu płynnego LNG. Przemiany te mogą spowodować, że region Azji Centralnej straci na znaczeniu i stanie się – w przeciwieństwie do lat wcześniejszych, kiedy można było obserwować tzw. Nową Wielką Grę w regionie* – domeną rywalizacji wyłącznie graczy autorytarnych: Chińskiej Republiki Ludowej i Federacji Rosyjskiej. Sytuacja ta będzie wypadkową powyższych czynników oraz malejącego zainteresowania tym regionem państw zachodnich. Jednak okoliczności te rodzą pytania i obawy o rolę Zachodu w kształtowaniu warunków w regionie Azji Centralnej – czy będzie on biernie przyglądał się rozwojowi sytuacji i reagował *post factum*, czy też podejmie aktywną rolę w tym regionie.

Magdalena Rozenek odnosi się do problematyki niezwykle ważnej i aktualnej – z punktu widzenia sytuacji nie tylko w regionie Azji Centralnej, ale również państw sąsiadujących, a nawet samej Unii Europejskiej – prezentuje zjawisko fundamentalizmu islamskiego w poradzieckiej Azji Centralnej. Ukazuje zależności występujące między islamskim fundamentalizmem a centralnoazjatyckimi reżimami autorytarnymi. Odnosi się również do zagrożeń dla bezpieczeństwa międzynarodowego stwarzanych przez Państwo Islamskie, obejmujące swym zasięgiem tereny Iraku i Syrii. Co istotne, autorka wskazuje, że reżimy autorytarne funkcjonujące na obszarze Azji Centralnej same kreują zagrożenia ekstremizmem islamskim i wykorzystują fundamentalizm islamski w celu realizacji określonych interesów politycznych. Natomiast wpływy tzw. Państwa Islamskiego w poradzieckiej Azji Centralnej są ograniczone.

Oddajemy do rąk Czytelników numer „Roczników Nauk Społecznych”, który zawiera artykuły badaczy z różnych ośrodków naukowych w Polsce i za granicą. Składamy Autorom podziękowania za ich trud i przygotowanie interesujących analiz. Wyrażamy nadzieję, że niniejsza publikacja spotka się z przychylnym przyjęciem Czytelników, a poruszana problematyka doczeka się kontynuacji w studiach i analizach dotyczących regionu Azji Centralnej.

Lublin, marzec 2015

Dr hab. Tomasz Stępniewski
Kierownik Katedry Studiów Wschodnich KUL

* Na temat tzw. Nowej Wielkiej Gry, uwarunkowań i interesów aktorów globalnych i regionalnych w niej uczestniczących szerzej w: T. STĘPNIEWSKI (red.), *Nowa Wielka Gra w regionie Azji Centralnej*, Lublin–Warszawa: Instytut Europy Środkowo-Wschodniej 2012, ss. 199.